

ROD

I

MALOKALIBARSKO

ORUŽJE

NA

KOSOVU*

:

KLJUČNE

ČINJENICE

Centar za kontrolu malokalibarskog i lakog naoružanja u Jugoistočnoj i Istočnoj Evropi (SEESAC) je zajednička inicijativa Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) i Regionalnog saveta za saradnju (RCC) koja za cilj ima jačanje regionalnih kapaciteta za kontrolu i smanjenje širenja i zloupotrebe malokalibarskog i lakog naoružanja, doprinoseći na taj način većoj stabilnosti, sigurnosti i razvoju u Jugoistočnoj i Istočnoj Evropi.

Publikacija Rod i malokalibarsko oružje na Kosovu: Ključne činjenice je omogućena doprinosom Evropske unije, kroz Odluku Saveta EU (CFSP) 2 016/2356 za podršku aktivnosti SEESAC-a za razoružanje i kontrolu naoružanja u Jugoistočnoj Evropi.

Kontakt za dodatne informacije:

Šefica kancelarije SEESAC

Bulevar Zorana Đinđića 64, 11000 Beograd, Srbija

Tel: +381 11 415 5300 Faks: +381 11 415 5359

www.seesac.org

Reč zahvalnosti:

Želeli bismo da se zahvalimo Komisiji za kontrolu malokalibarskog i lakog oružja za ključnu podršku u prikupljanju podataka, što je omogućilo ovaj izveštaj.

U izradi ovog izveštaja svoj doprinos i komentare su dale i članice tima SEESAC-a Juliana Buzi i Teodora Zafiu.

Rod i malokalibarsko oružje u na Kosovu: Ključne činjenice

Autor ovog izveštaja je Dragan Božanic, savetnik za rodnu ravnopravnost i istraživanje. Podršku u izradi izveštaja pružio je Dušan Đukic, mlađi konsultant. Stavovi izneseni u ovom dokumentu ne predstavljaju nužno i stavove Programa Ujedinjenih nacija za razvoj, Regionalnog saveta za saradnju ili Evropske unije. Oznake i materijali upotrebljeni u ovoj publikaciji ne odražavaju stavove Programa Ujedinjenih nacija za razvoj, Regionalnog saveta za saradnju ili Evropske unije u pogledu 1) pravnog statusa bilo koje države, teritorije ili oblasti, njihovih nadležnih organa ili oružanih grupa; ili 2) obeležavanja njihovih granica ili zona razgraničenja.

Dizajn i prelom: Vladimir Garboš

Osiguranje kvaliteta dizajna: Marina Ileš

Štampa: Cicero

Tiraž: 100 primeraka

© SEESAC 2019 – Sva prava zadržana

ROD I MALOKALIBARSKO ORUŽJE NA KOSOVU

:

KLJUČNE ČINJENICE

- * Za Program Ujedinjenih nacija za razvoj, svako pominjanje Kosova tumači se u kontekstu Rezolucije Saveta bezbednosti 1244 (1999). Za Evropsku uniju, ova oznaka koristi se ne dovodeći u pitanje stavove o statusu i u skladu je sa UNRSB 1244/1999 i mišljenjem MSP o proglašenju nezavisnosti Kosova.

O publikaciji

Serijal *Ključne činjenice o rodu i malokalibarskom oružju* dokumentuje brojne veze između roda i malokalibarskog oružja u Jugoistočnoj Evropi i ukazuje na specifične rizike sa kojima se suočavaju žene i muškarci u pogledu korišćenja i zloupotrebe vatrenog oružja.

Ključne činjenice pružaju pregled podataka, razvrstanih po polu, o vlasništvu, pristupu, potražnji za vatrenim oružjem i njegovom uticaju na žene i muškarce, uključujući zloupotrebu vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici i samoubistava.

Kroz poboljšan pristup podacima razvrstanim po polu, *Ključne činjenice* nastoje da unaprede znanje i informisanost, kako profesionalaca tako i javnosti, o izraženim rodnim aspektima malokalibarskog oružja. Pored toga, donosiocima odluka na Kosovu pružaju jednostavan alat za kreiranje politika zasnovanih na činjenicama i integrisanje rodne perspektive u zakonodavstvo i politike kontrole malokalibarskog i lakog oružja.

Izvori podataka

Podaci predstavljeni u publikaciji *Ključne činjenice* su dobijeni iz više izvora:

1. Istraživanje o distribuciji i uticaju: U saradnji sa vladama u Jugoistočnoj Evropi, SEESAC je prikupio i analizirao podatke kako bi identifikovao trendove u distribuciji malokalibarskog oružja (naročito u odnosu na vrstu, količinu, posedovanje, legalnu/nelegalnu trgovinu, proizvodnju i kretanje malokalibarskog i lakog oružja) i uticaju njegove zloupotrebe na građane i građanke u regionu. Podaci su prikupljeni za period od 2012. do 2016. godine. Ukoliko nije drugačije navedeno, podaci predstavljeni u ovoj publikaciji se odnose na ovaj izvor.

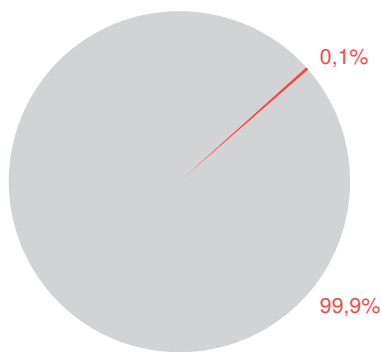
2. Istraživanje o stavovima: U novembru i decembru 2017. godine, SEESAC je putem interneta sproveo istraživanje o stavovima javnosti o bezbednosti i sigurnosti, korišćenju i posedovanju vatrenog oružja i izloženosti nasilju vatrenim oružjem u Jugoistočnoj Evropi. U istraživanju je učestvovalo 53.936 ispitanika i ispitanica iz cele Jugoistočne Evrope. Na Kosovu je 1.307 ispitanika i ispitanica popunilo upitnik.

3. Platforma za praćenje oružanog nasilja: Platforma evidentira incidente u vezi sa vatrenim oružjem koji su se dogodili u Jugoistočnoj Evropi od 2014. godine. Podaci se prikupljaju na dnevnom nivou kroz *press clipping*, internet pretraživače i, kada je to dostupno, izveštaje nadležnih institucija o incidentima u vezi sa vatrenim oružjem. Za ovaj izveštaj analizirano je 1.103 izveštaja o incidentima koji su se dogodili od 1. januara 2014. godine do 31. decembra 2018. godine.

GLAVNI NALAZI

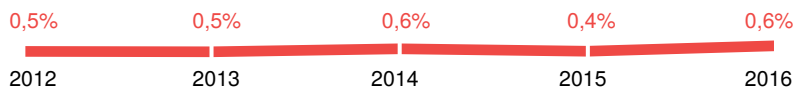
- Muškarci su vlasnici 99,9% vatrenog oružja, dok je 0,1% vatrenog oružja u vlasništvu žena;
- Muškarci čine ogromnu većinu zaposlenih u sektoru bezbednosti ovlašćenih da nose vatreno oružje tokom vršenja dužnosti;
- 37,3% muškaraca i 24,3% žena anketiranih u 2017. godini je izjavilo da bi posedovalo oružje;
- 54,6% žena i 43,5% muškaraca smatra da ih posedovanje oružja u domu čini manje bezbednim;
- 36,3% muškaraca i 24,2% žena je imalo neki oblik direktnog iskustva sa oružjem;
- Muškarci čine 92,1%, a žene 7,9% žrtava ubistava počinjenih vatrenim oružjem;
- 47,8% ubijenih žena i 71,3% ubijenih muškaraca je ubijeno vatrenim oružjem;

- Muškarci čine 87,4% a žene 12,6% žrtava povreda nanetih vatrenim oružjem;
- 77,8% lica ubijenih od strane člana porodice je ubijeno vatrenim oružjem;
- 71,4% žena i 81,8% muškaraca ubijenih od strane člana porodice je ubijeno vatrenim oružjem;
- Sve žene ubijene od strane intimnog partnera su ubijene vatrenim oružjem;
- Zloupotreba oružja u nasilju u porodici je smrtonosnija od bilo koje druge vrste incidenata;
- Muškarci su počinili 99,6% svih krivičnih dela u vezi sa vatrenim oružjem, dok su žene počinile svega 0,4%;
- Muškarci čine 95%, a žene 5% žrtava samoubistava počinjenih vatrenim oružjem;
- 88,9% žena i 18,9% muškaraca ubijenih vatrenim oružjem je ubijeno u svojim kućama, stanovima ili dvorištima;
- 43,3% muškaraca i 11,1% žena ubijenih vatrenim oružjem je ubijeno na ulici.

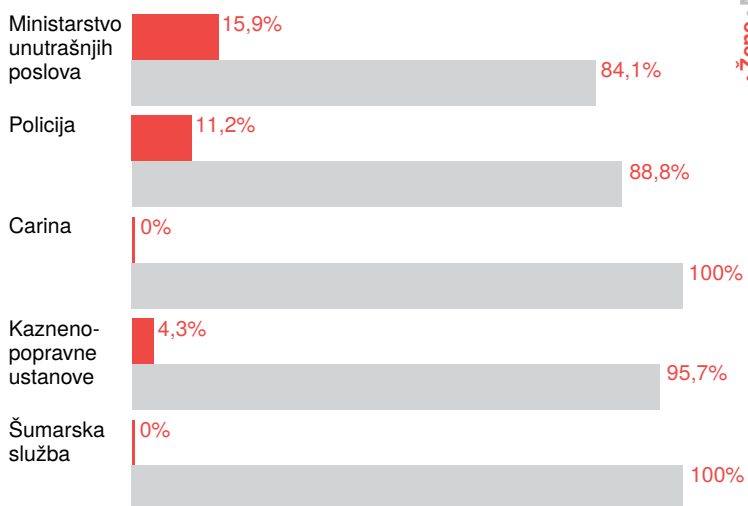

Lica koja poseduju dozvolu za vatreno oru, po polu, 2016

8
• Žene • Muškarci

Lica koja su se prijavila za nove dozvole za vatreno oružje, po polu i godini

Zaposleni u sektoru bezbednosti koji su ovlašćeni da nose vatreno oružje tokom vršenja dužnosti, po polu, 2016

• Žene • Muškarci

1 / VLASNIŠTVO, PRISTUP I POTRAŽNJA ZA VATRENIM ORUŽJEM

ORUŽJE U CIVILNOM POSEDU

Muškarci su vlasnici **99,9%** vatrenog oružja, dok je svega **0,1%** vatrenog oružja u vlasništvu žena

U 2016. godini, 38.821 muškaraca i 23 žene je posedovalo dozvolu za vatreno oružje.

Između 2012. i 2016. godine, 99,5% svih dozvola za vatreno oružje izdato je muškarcima, u poređenju sa 0,5% dozvola izdatih ženama. U 2016. godini, 3.680 muškaraca i 23 žena se prijavilo za dozvole za vatreno oružje.

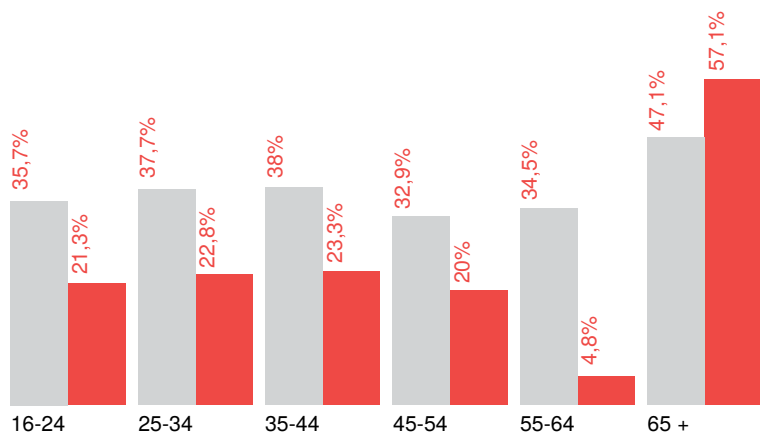
SEKTOR BEZBEDNOSTI

Muškarci čine ogromnu većinu zaposlenih u sektoru bezbednosti koji su ovlašćeni da nose vatreno oružje tokom vršenja dužnosti

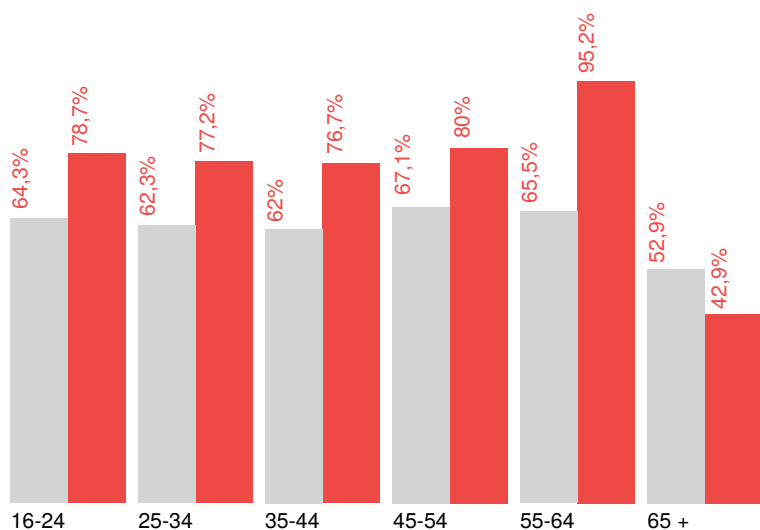
U 2016. godini, 877 žena i 6.956 muškaraca u policiji i 22 žene i 492 muškarca u kazneno-popravnim ustanovama je bilo ovlašćeno da nosi vatreno oružje tokom vršenja dužnosti.

Privatne kompanije za obezbeđenje

U 2016. godini, svi zaposleni u privatnim kompanijama za obezbeđenje ovlašćeni da nose vatreno oružje tokom vršenja dužnosti su bili muškarci (31)

Da li biste posedovali oružje? - **Da**; po polu i starosti, 2017
(Izvor: Istraživanje o stavovima)

Da li biste posedovali oružje? - **Ne**; po polu i starosti, 2017
(Izvor: Istraživanje o stavovima)

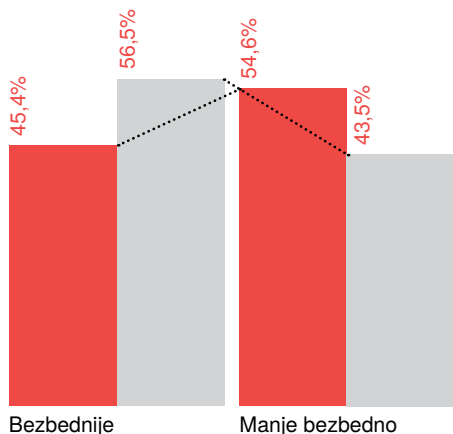
STAVOVI I POTRAŽNJA ZA VATRENIM ORUŽJEM

37,3% muškaraca i **24,3%** žena anketiranih u 2017. godini je izjavilo da bi posedovalo oružje

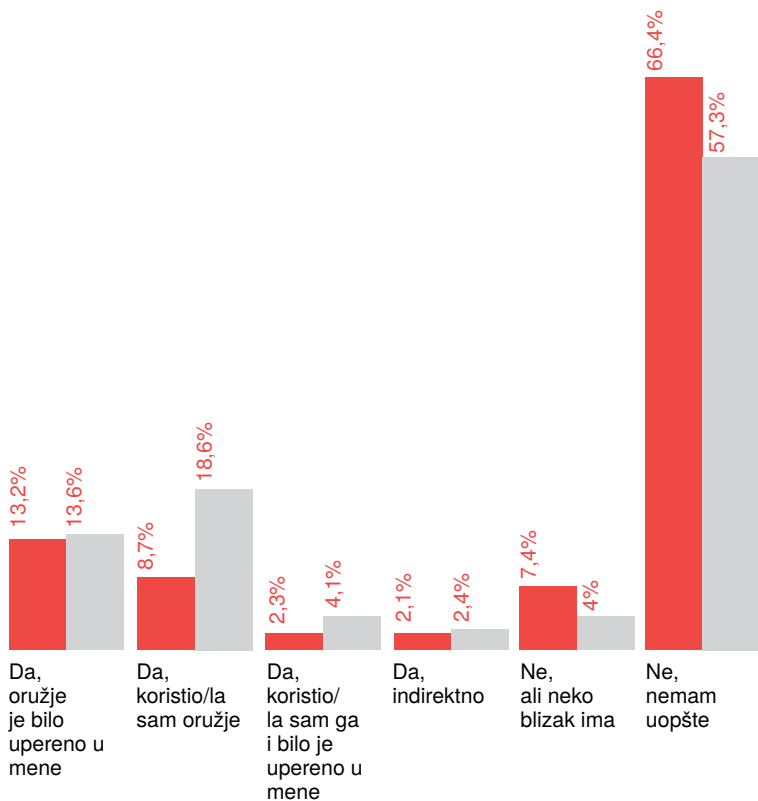
Žene iz starosne grupe 65+ su najčešće izjavljivale da posedovale oružje. Osim ovog značajnog izuzetka, muškarci čine većinu onih koji bi posedovali oružje.

Međutim, većina i žena (**75,7%**) i muškaraca (**62,7%**) ne bi posedovala oružje.

Izuzev žena starosti 65 i više godina, velika većina žena iz svih starosnih grupa ne bi posedovala oružje, a žene starosti od 55 do 64 godina su najčešće izjavljivale da ne bi posedovale vatreno oružje (95,2%).

Da li bi posedovanje oružja u domu učinilo da se osećate bezbednije ili manje bezbedno?, po polu, 2017 (Izvor: Istraživanje o stavovima)

Da li ste ikada imali iskustvo sa vatrenim oružjem?, po polu, 2017 (Izvor: Istraživanje o stavovima)

Iako je **24,3%** žena izjavilo da bi posedovalo oružje, one čine samo **0,5%** lica koja su se prijavila za nove dozvole za vatreno oružje

54,6% žena i **43,5%** muškaraca smatra da ih posedovanje oružja u domu čini manje bezbednim

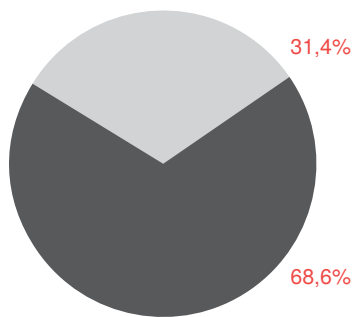
Žena se znatno češće osećaju manje bezbedno sa oružjem u domu, dok većina muškaraca smatra da posedovanje oružja u domu povećava njihovu bezbednost.

Muškarci iz starosnih grupa 65+ (62.3%) i 16 do 24 godina (60%) su najčešće izjavljivali da se osećaju bezbednije sa oružjem u domu, dok se žene iz starosne grupe od 25 do 34 godina najčešće izjavljivale da se osećaju manje bezbedno sa oružjem u domu (61,9%).

2 / ISKUSTVA

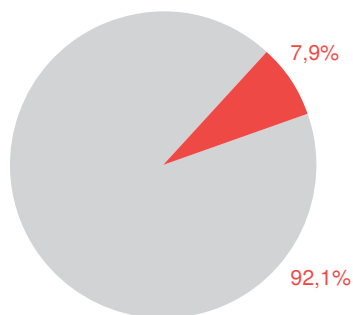
36,3% muškaraca i **24,2%** žena je imalo neki oblik direktnog iskustva sa oružjem – ili su ga koristili ili ga je neko uperio u njih, ili oba

Iako razlike između žena i muškaraca postoje u svim oblicima iskustva sa vatrenim oružjem, razlike su naročito izražene u pogledu korišćenja vatrenog oružja – 18,6% muškaraca je navelo da su koristili vatreno oružje, naspram 8,7% žena. Što se tiče izloženosti nasilju u vezi sa vatrenim oružjem, iskustva žena i muškaraca su slična – 13,2% žena i 13,6% muškaraca je bilo u situaciji da oružje bude upereno u njih.

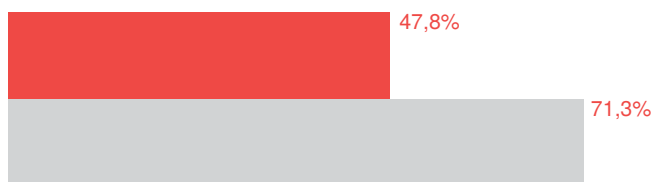
Ubistva počinjena vatrenim oružjem u ukupnom broju ubistava, 2012-2016

• **Vatreno oružje**
• **Druža sredstva**

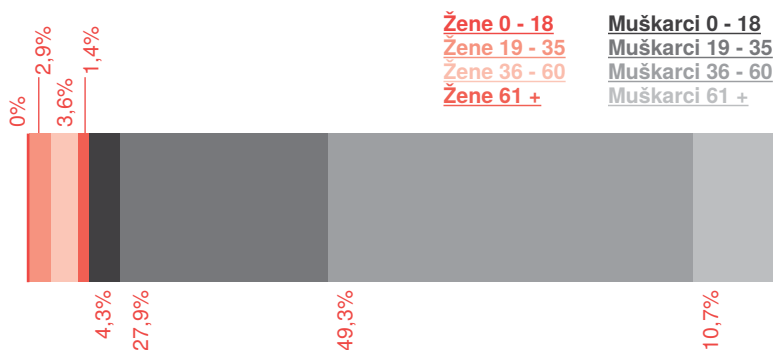
Žrtve ubistava počinjenih vatrenim oružjem, po polu, 2012-2016

• **Žene** • **Muškarci**

Žrtve ubistava počinjenih vatrenim oružjem u ukupnom broju ubistava, po polu, 2012-2016

• **Žene** • **Muškarci**

Žrtve ubistava počinjenih vatrenim oružjem, po polu i starosti, 2012-2016

↑

68,6% ubistava je počinjeno vatrenim oružjem

Vatreno oružje je najčešće korišćeno sredstvo za izvršenje ubistva. Između 2012. i 2016. godine, 140 od 204 ubistava je bilo počinjeno vatrenim oružjem.

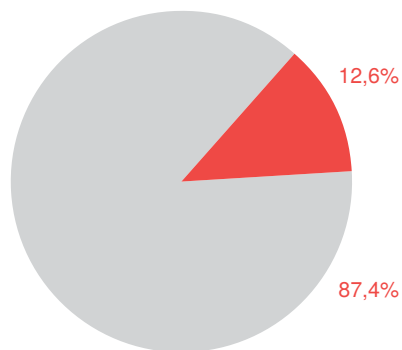
Muškarci čine 92,1%, a žene 7,9% žrtava ubistava počinjenih vatrenim oružjem

129 muškaraca i 11 žena je ubijeno vatrenim oružjem između 2012. i 2016. godine.

Iako muškarci čine veliku većinu žrtava ubistava, u ukupnoj strukturi ubijenih žena i muškaraca, ubistva počinjena vatrenim oružjem su česta kod žena i kod muškaraca. 11 od 23 žena i 129 od 181 muškarca ubijenih između 2012. i 2016. godine je ubijeno vatrenim oružjem.

47,8% ubijenih žena i 71,3% ubijenih muškaraca je ubijeno vatrenim oružjem

Muškarci starosti 36 do 60 godina čine nešto manje od polovine svih žrtava ubistava vatrenim oružjem, a slede muškarci starosti 19 do 35 godina sa 27,9%. Među ženama, žene starosti grupa 36 do 60 godina su najčešće bile žrtve ubistva vatrenim oružjem.

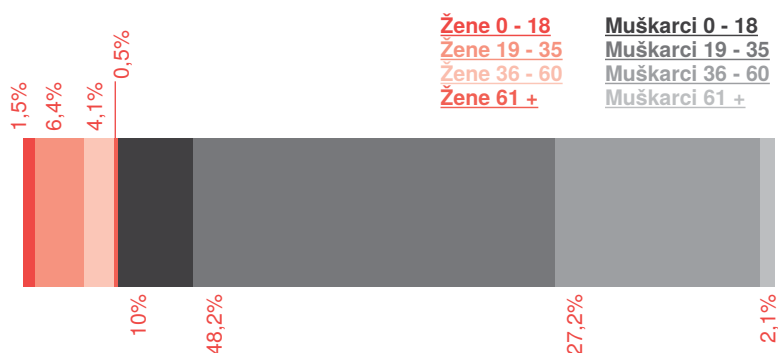

16
• Žene • Muškarci

Muškarci čine 87,4%, a žene 12,6% žrtava povreda nanetih vatrenim oružjem

Muškarci su znatno češće pretrpeli povrede nanete vatrenim oružjem u odnosu na žene. Od 2012. do 2016. godine, 49 žena i 341 muškarac su bili žrtve povreda nanetih vatrenim oružjem.

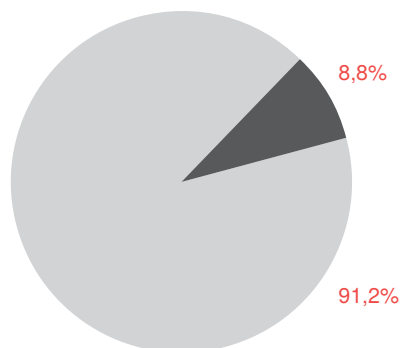
Žrtve povreda nanetih vatrenim oružjem, po polu, 2012-2016

Žrtve povreda nanetih vatrenim oružjem, po polu i starosti, 2012-2016

Muškarci starosti 19 do 35 godina su činili 48,2% žrtava povreda nanetih vatrenim oružjem, a za njima slede muškarci starosti 36 do 60 godina.

Među ženama, žene starosti od 19 do 35 godina su najčešće bile povređene vatrenim oružjem.

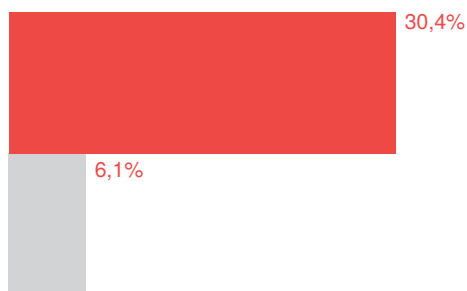
• Žrtve ubistava počinjenih u porodičnom kontekstu
• Žrtve ostalih ubistava

Ubistava počinjena u porodičnom kontekstu u odnosu sa ostala ubistava, 2012-2016

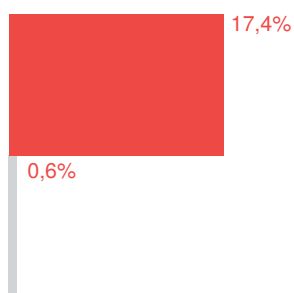
NASILJE U PORODICI

8,8% ubistava je počinjeno od strane člana porodice

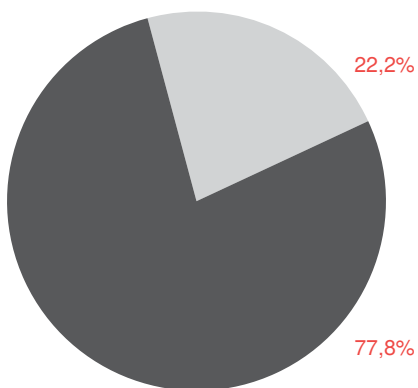
Od 204 lica ubijenih na Kosovu između 2012. i 2016. godine, njih 18 - 11 muškaraca i 7 žena, ubijeno je od strane člana porodice.

Žrtva ubistava počinjenih od strane člana porodice u ukupnom broju žrtava ubistava, po polu, 2012-2016

Žrtve ubistava od strane intimnog partnera u ukupnom broju žrtava ubistava, po polu, 2012-2016

Ubistava počinjena u porodičnom kontekstu, po sredstvu izvršenja, 2012-2016

• **Vatreno oružje**
• **Druge sredstva**

Nasilje u porodici pogađa i žene i muškarce, ali su žene u znatno većem riziku od toga da budu ubijene od strane člana porodice

Dok muškarci čine većinu žrtava ubijenih od strane člana porodice (11 od 18), žene su znatno više izložene riziku od toga da budu ubijene od strane člana porodice. Od 23 žena ubijenih između 2012. i 2016. godine, njih 7 je ubijeno od strane člana porodice. Isto važi za 11 od 181 ubijenog muškarca.

17,4% ubijenih žena i 0,6% ubijenih muškaraca je ubijeno od strane intimnog partnera

Žene su u posebnoj riziku od ubistva od strane intimnog partnera. 5 od 23 žena ubijenih između 2012. i 2016. godine je ubijeno od strane intimnog partnera. U istom periodu, 2 od 181 muškarca je bilo ubijeno od strane intimnog partnera.

Vatreno oružje je oružje koje se najčešće koristi u ubistvima počinjenim u porodičnom kontekstu. 77,8% lica ubijenih od strane člana porodice je ubijeno vatrenim oružjem

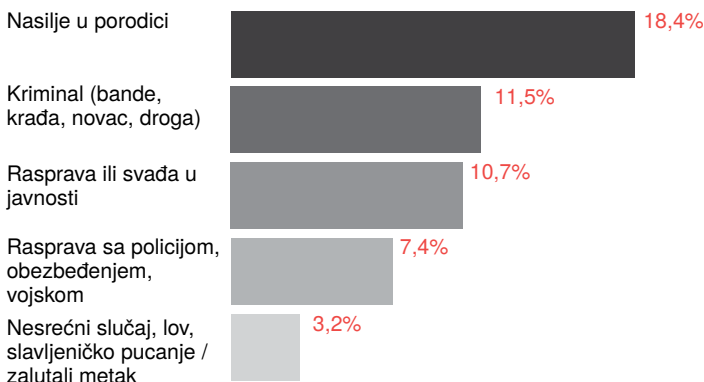
Vatreno oružje je oružje koje se najčešće koristi u ubistvima počinjenim u porodičnom kontekstu.

14 od 18 lica, 5 žena i 9 muškaraca, ubijenih od strane člana porodice ubijeno je vatrenim oružjem između 2012. i 2016. godine.

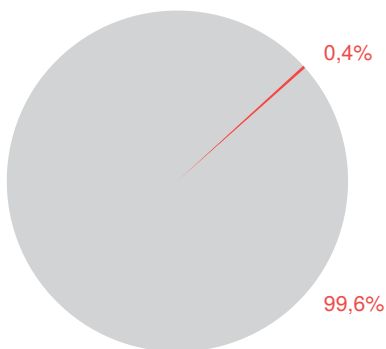
Ubistava počinjena u porodičnom kontekstu vatrenim oružjem u ukupnom broju ubistava počinjenih u porodičnom kontekstu, po polu, 2012-2016

20
• Žene • Muškarci

Učestalost fatalnog ishoda prema tipu incidenta, 2014-2018

↗

Počinioci krivičnih dela povezanih sa vatrenim oružjem, po polu, 2012-2016

• Žene • Muškarci

↗

71,4% žena i 81,8% muškaraca ubijenih od strane člana porodice je ubijeno vatrenim oružjem.

5 od 7 žena i 9 od 11 muškarca ubijenih od strane člana porodice između 2012. i 2016. godine ubijeno je vatrenim oružjem.

Sve žene ubijene od strane intimnog partnera su ubijene vatrenim oružjem

Sve 4 žene ubijene od strane intimnog partnera su ubijene vatrenim oružjem. Isto važi za svakog drugog muškarca ubijenog od strane intimnog partnera.

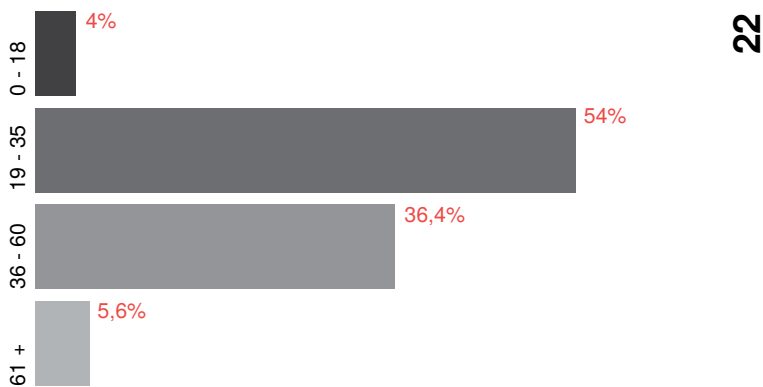
Zloupotreba oružja u nasilju u porodici je smrtonosnija od bilo koje druge vrste incidenata

Kod incidenata nasilja u porodici evidentiranih na Platformi za praćenje oružanog nasilja u kojima je korišćeno oružje, 18,4% je dovelo do smrtnog ishoda, u poređenju sa 11,5% kod incidenata u kriminalnom kontekstu.

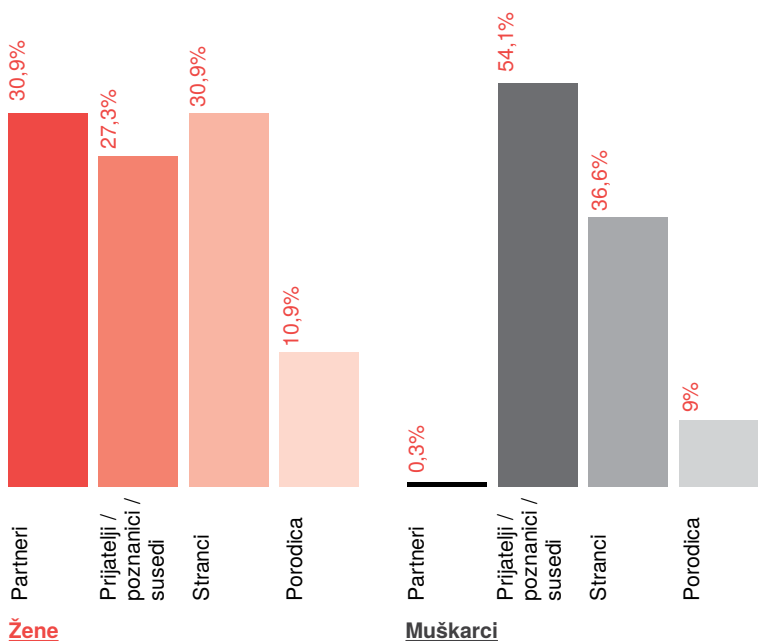
4 / POČINIOCI

Muškarci su počinili 99,6% krivičnih dela u vezi sa vatrenim oružjem, a žene svega 0,4%

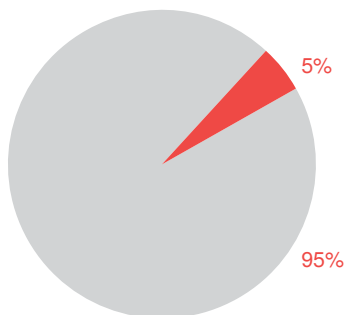
Vatreno oružje prvenstveno zloupotrebljavaju muškarci. Od 3.337 prijavljenih krivičnih dela u vezi sa vatrenim oružjem u periodu od 2012. do 2016. godine, 3.325 dela su počinili muškarci, a 12 žene.

Muškarci počinioci ubistava vatrenim oružjem, po starosti, 2012-2016

Veza između žrtava i počinioca incidenta u kojima je korišćeno vatreno oružje, po polu, 2014-2018 (Izvor: Platforma za praćenje oružanog nasilja)

Žrtve samoubistava počinjenih vatrenim oružjem, po polu, 2012-2016

22

99,2% ubistava vatrenim oružjem su počinili muškarci, a svega 0,8% žene, što u apsolutnim brojevima iznosi 250 naspram 2 ubistva

Većina muškaraca počinioca ubistava je bila starosti 19 do 35 godina, a za njima slede muškarci starosti 36 do 60 godina. Jedine dve žene koje su počinile ubistva vatrenim oružjem su bile u starosnoj grupi od 19 do 35 godina.

ODNOS IZMEĐU ŽRTAVA I POČINIŁACA INCIDENATA U KOJIMA JE KORIŠĆENO VATRENO ORUŽJE

Žene su u najvećem riziku od zloupotrebe vatrenog oružja od strane intimnih partnera i nepoznatih osoba. Muškarcima najveći rizik preti od prijatelja/poznanika/suseda, a za njima slede nepoznate osobe

4 / SAMOUBISTVA

Muškarci čine 95%, a žene 5% žrtava samoubistava počinjenih vatrenim oružjem →

0,1%

Vlasnici vatrenog oružja

0,4%

Počinioci krivičnih dela
vatrenim oružjem

11,3%

Žrtve ubistava i povreda
počinjenih i nanetih
vatrenim oružjem

99,9%

Vlasnici vatrenog oružja

99,6%

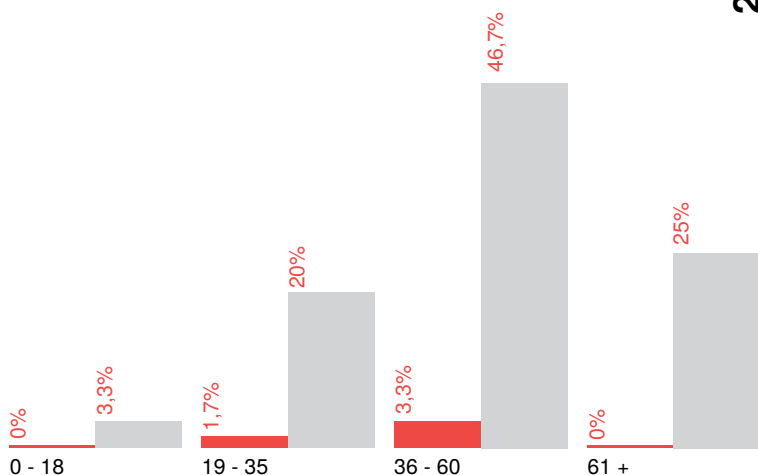
Počinioci krivičnih dela
vatrenim oružjem

88,7%

Žrtve ubistava i povreda
počinjenih i nanetih
vatrenim oružjem

Muškarci čine 99,9% vlasnika vatrenog oružja i počinioci su 99,6% krivičnih dela počinjenih vatrenim oružjem. Takođe čine većinu žrtava ubistava počinjenih i povreda nanetih vatrenim oružjem (88,7%) ali su znatno češće počinioci nego žrtve zloupotrebe vatrenog oružja. Sa druge strane, žene su vlasnici svega 0,1% vatrenog oružja, čine 0,4% počinilaca krivičnih dela počinjenih vatrenim oružjem, kao i 11,3% žrtvi.

Žrtve samoubistava počinjenih vatrenim oružjem, po polu i starosti, 2012-2016 ↑

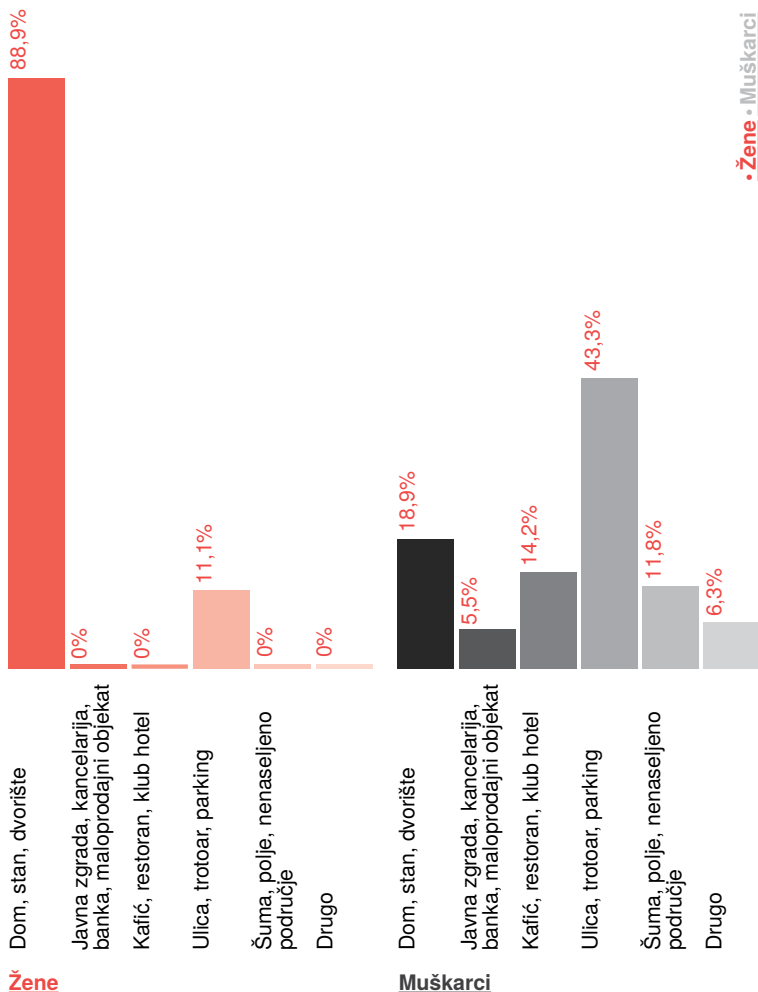

26

→ U periodu od 2012. do 2016. godine, 57 muškaraca i 3 žene su počinili samoubistvo vatrenim oružjem.

Muškarci starosti 36 do 60 godina su najčešći počinioци samoubistava vatrenim oružjem, a za njima slede muškarci starosti 19 do 35 godina.

27

Žene

Muškarci

Lokacija ubistava počinjenih vatrenim oružjem, po polu, 2012-2016 ↑

5 / KONTEKST INCIDENATA

88,9% žena i 18,9% muškaraca ubijenih vatrenim oružjem su ubijeni u svojim domovima, stanovima ili dvorištima

43,3% muškaraca i 11,1% žena ubijenih vatrenim oružjem je ubijeno na ulici

*Empowered lives.
Resilient nations.*

South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse
for the Control of Small Arms and Light Weapons (SEESAC)

Bulevar Zorana Đinđića 64, 11000 Belgrade, Serbia

Tel: +381 11 415 5300

Fax: +381 415 5499

E-mail: seesac@undp.org

www.seesac.org

*This project is funded by
the European Union*

Working within the framework of:

Regional Cooperation Council

#SaferRegion